Pogány György

Gróf Apponyi Sándor és a Magyar Bibliophil Társaság

Mindannyian jól ismerjük a költőkre vonatkozó, némileg ironikus konnotációjú állítást, miszerint a költő nem lesz, hanem születik. Ezt a tételt átalakítva a bibliofilekre is vonatkoztathatjuk olyan formában, hogy a bibliofil nem születik, hanem lesz. Az lesz, kellő szakismeretek megszerzése után. Az igazi, komoly bibliofilnek ugyanis sokféle ismerettel kell rendelkeznie a könyvek, kéziratok, térképek, metszetek és egyéb nyomtatványok színes és izgalmas világában. Mindenekelőtt bibliográfiai tudásra van szüksége. De tisztában kell lennie a könyv- és könyvtártörténet szakirodalmával, ismernie kell az illusztrációk és a könyvkötések miatt a művészettörténet vonatkozó irodalmát, és természetesen komoly szaktudással kell rendelkeznie választott gyűjtői területe forrásaiban és szakirodalmában.

Ezek az ismeretek az esetek tekintélyes részében rendszerré, egyfajta tudományos rendszerré állnak össze, és abban az esetben, ha a bibliofil maga vállalkozik kollekciója részletes, a formai és tartalmi elemekre egyaránt kiterjedő feldolgozására, akkor tudományt művel, és az általa létrehozott katalógus, jegyzék tudományos mű lesz. A magyar bibliofília hosszú története során jó néhány gyűjtő eljutott erre a szintre, de aligha lehet vitatni, hogy közülük is az első helyet gróf Apponyi Sándor (1844–1925) foglalja el. Apponyi gróf tudós volt,[1] nem azért, mert az MTA tiszteleti tagjává választotta – a grémium az alábbi módon méltatta addigi működését 1905-ben: „Az idei választások az Akadémia beltagjává tették gróf Apponyi Sándort, a jeles és a tudomány szolgálatában mindig áldozatra kész bibliographust, aki eddig mint az igazgatótanács tagja csak Akadémiánk gazdasági ügyeivel foglalkozhatott”[2] – hanem azért, mert *Hungarica*-gyűjteményével, illetve annak katalógusával olyan tudományos értékű művet hozott létre, amely alapvető forrása a nemzeti múlt mélyebb, pontosabb megismerésének, és egyfajta tükröt tart a magyarság elé a külföldi, nem mindig hízelgő vélemények bemutatásával, és ezáltal a valós nemzeti önismeret alapvető forrását teremtette meg.

[1] Nem is olyan régen ezt vitatták, 1975-ben egy újságíró az *Élet és Irodalom* hasábjain valami primitív osztályharcos szempontból Apponyi és a Magyar Tudományos Akadémia arisztokrata tagjainak tudományos eredményeit kétségbe vonta. Zöldi 1975, 16, 8. A cikkre a lap hasábjain Szentmihályi János (1908–1981), az ELTE Könyvtártudományi Tanszékének tanára reagált és értékelte Apponyi tudományos teljesítményét, Szentmihályi 1975, 17, 2.

[2] Főtitkári jelentés 1905, 279.

DOI 10.17167/mksz.2026.2.122-137

Gróf Apponyi Sándor a bibliofíliára, könyvgyűjtésre vonatkozó ismereteit többféle módon szerezte meg. Elsősorban a szakirodalom és a bibliográfiák behatótanulmányozásával, bizonyos értelemben autodidakta módon alapozta meg ismereteit. Legfontosabb segédlete Jacques-Charles Brunet kézikönyve, a híres *Manuel du libraire et de l'amateur de Livres* volt, ebből a legtöbb adatot és évszámot könyv nélkül tudta.[3] Rendszeresen forgatta Hain, Panzer, Maittaitre, Copinger, Proctor, Gresse, Denis műveit[4] és természetesen kiválóan ismerte a magyar bibliográfiákat, Sándor István, Szabó Károly, Petrik Géza, Szinnyei József munkáit. Személyes kapcsolatai révén is mélyítette tudását. Apponyi fiatal éveit külföldön, Párizsban és Londonban töltötte, és az a nemzetközi arisztokrata kör, amelyben forgott, hozzájárult könyvekre vonatkozó tudása megalapozásához, azonban ez a kozmopolita társaság csak általánosságban lehetett hatással kollekciója kialakítására. Gróf Kálnoky Gusztáv (1832–1898), az Osztrák–Magyar Monarchia későbbi külügyminisztere vezette be a bibliofília rejtelmeibe, és felhívta figyelmét, hogy ne általános gyűjtőkörű könyvtárat, hanem valamely szűkebb terület irodalmát gyűjtse. Kálnoky Gusztávval együtt járták a londoni antikváriumokat, közös búvárkodásaik emléke egy Kálnoky által készített karikatúra az ifjú Apponyi Sándorról.[5] Könyves ismeretei elmélyítésében szerepe volt a neves antikváriusoknak, illetve az általuk közreadott, sokszor alapvető bibliográfiai és tudományos ismereteket tartalmazó katalógusoknak. Az angol antikváriusok közül kapcsolatban állt James Westell, George Bumstead és Bernard Quaritch cégével, a német antikváriumokat elsősorban Jacques Rosenthal reprezentálta, fontos kapcsolatot jelentett Apponyi számára az olasz Leo Samuele Olschi vagy az osztrák Gilhofer et Ranschburg cég. Természetesen magyar antikváriumokkal is kapcsolatban volt, elsősorban Révai Leó és Lantos Adolf vállalkozása jelentette a hazai összeköttetést.[6] Apponyi egyébként nem érezte magát igazán felkészült szakembernek, ezért – tiszteletre méltó, ugyanakkor indokolatlan szerénységgel – „nagy megbecsüléssel vette körül a céhbelieket, a szakma hivatásos művelőit. Foglalkozott azzal a gondolattal, hogy alkalmazást vállal a Nemzeti Múzeum kötelékében, hogy az érzése szerint hiányzó szakképzettséget megszerezze."[7] Erre ugyan nem került sor, de egész hosszú élete során figyelemmel kísérte a Széchényi Könyvtár munkáját, gyűjteményét, és adott esetben tanácsot is kért az intézmény munkatársaitól.

A magyar vonatkozású művek gyűjtésére egyéni érdeklődésén túl ösztönzést kaphatott Londonban a British Library tudós könyvtárosától, a magyarul is tudó Thomas Wattstól (1811–1869),[8] sőt akár a londoni magyar emigrációtól is. Rónay Jácint (1814–1889) bencés szerzetes, tanár, Világos után londoni emigráns, később

[3] Dézsi 1927, 6.
[4] Dézsi 1927, 15.
[5] W. Salgó 2002, 451–454; W. Salgó 2009, 119–121.
[6] Nagy 2014.
[7] Pukánszkyné 1971, 161.
[8] W. Salgó 2002, 454.

püspök és Rudolf trónörökös, valamint Mária Valéria főhercegnő nevelője jegyezte fel naplójában 1864. november 23-án, hogy egy londoni antikváriumban magyar vonatkozású könyveket látott, és azt a következtetést vonta le, hogy „szép könyvtárt lehetne összeállítani azon munkákból, melyek idegen nyelven hazánkra vonatkozólag írattak".[9] Végül rezignáltan hozzátette, hogy szerette volna megvenni a könyveket, de azokra az osztrák nagykövet fia, gróf Apponyi alkuszik, „véle nem versenyezhetek". Vagyis nem zárható ki, hogy az aulikus diplomata, Apponyi Rudolf (1812–1876) fia, az 1848–1849-es emigráció egyik jeles képviselőjének ösztönzésére fordult a magyar vonatkozású könyvek gyűjtése felé. Konkrét bizonyíték erre nincs, de nem zárható ki, sőt talán apja sem volt olyan mereven aulikus szemléletű, mint ahogy a közvélemény elkönyveli. Erre lehet adalék, hogy fia nevelőjének, Elefánty Ferenc (1823–1863) '48-as honvédet, majd Világos után londoni menekültet kérte fel.

Apponyi édesapja halála után lemondott a diplomáciai szolgálatról, visszavonult lengyeli kastélyába, és a hajlamainak inkább megfelelő bibliofíliával foglalkozott. A 19. század végén már nemzetközileg is számon tartott tudós bibliofil volt, így egyáltalán nem meglepő, hogy az 1920-ban megalakult Magyar Bibliophil Társaság őt választotta díszelnökévé.[10] Nyilvánvalóan nem az ő feladata volt a Társaság napi ügyeinek intézése, ugyanakkor azt sem lehet mondani, hogy tisztségét puszta reprezentációs stallumnak fogta fel. Apponyi Sándor kivette részét a Társaság tevékenységéből, amely kezdetben három, 1929-től már négy területre terjedt ki. A könyvkultúra ügyének szolgálatát előadások, kiállítások szervezésével, rendezésével, illetve kiadványok megjelentetésével kívánta előmozdítani, ehhez kapcsolódott 1929-től, tehát már Apponyi halála után a szép könyv verseny meghirdetése.[11]

Apponyi személye és munkássága lényegében a Bibliophil Társaság mindhárom működési területén jelen volt. A Társaság előadás tartásával tisztelte meg Apponyit: 1924. március 23-án tartott közgyűlésén Ferenczi Zoltán (1857–1927) irodalomtörténész, a budapesti Egyetemi Könyvtár igazgatója, a Társaság alelnöke köszöntötte nyolcvanadik születésnapja alkalmából.[12]

A Magyar Bibliophil Társaság könyvkiállításai

Vitathatatlanul jelentősebb volt Apponyi Sándor közreműködése a Társaság kiállításainak rendezésében, illetve – immár halála után – gyűjteménye kiemelkedő és a nagyközönség érdeklődésére is számot tartó darabjainak bemutatása. A bibliofil gróf könyvtárának egyes monumentumait egyébként már korábban is megismerhették az érdeklődő kiállításlátogatók: 1882-ben a nevezetes könyvkiállí-

[9] Idézi Gál 1968, 364.
[10] Farkas 2011, 346; Pogány 1987.
[11] Farkas 2011; Pogány 1987.
[12] Ferenczi 1926; 45–50.

táson 51 kötet került ki a lengyeli bibliotékából,[13] és az eredetileg 1918-ra tervezett, majd 1919-re módosított, végül 1920-ban megnyílt, a költő és hadvezér Zrínyi Miklósnak születése háromszázadik évfordulója alkalmából emléket állító kiállításon pedig 42 metszetet és 45 kötetet mutattak be az Apponyi-gyűjteményből, az összesen 726 tételt felvonultató rendezvényen, amely 1920. május 10-én nyílt meg a Magyar Tudományos Akadémián.[14]

Apponyi tehát egyáltalán nem őrizte féltékenyen könyvtára darabjait, közművelődési és tudományos célra egyaránt szívesen kölcsönzött könyveket, metszeteket. Végh Gyula (1870–1951), a Magyar Bibliophil Társaság elnöke az alábbiak szerint emlékezett a díszelnök főúr közreműködésére a kiállításokban: „Kiállításainkra legértékesebb könyveit habozás nélkül átengedte, sajnálkozva, hogy több alkalmas anyaggal nem rendelkezik, sőt nem röstellette a fáradságot, hogy a könyveket, metszeteket kiállításainkhoz maga kiszemelje."[15]

A Magyar Bibliophil Társaság működése során öt olyan kiállítást rendezett, amelyeken Apponyi Lengyelben őrzött gyűjteményéből egyes monumentumok, illetve halála után az OSZK-ban található könyvekből vagy metszetekből is a tárlókba kerültek. Apponyi gyűjteménye több rétegből tevődött össze, legfontosabb a *Hungarica*-könyvtár volt. Közel hatodfélszáz tételt tartalmazott a *Rariora et Curiosa* gyűjtemény, amelybe ritkaságok, különlegességek tartoztak. Harmadik része a mintegy ezer tételt számláló metszetgyűjtemény, míg volt egy modern könyvtára is, amely több mint 4000 nyomtatványt tartalmazott, valamint kiegészítette ezeket az állományrészeket egy mintegy 5000 kötetet számláló, kézikönyveket, bibliográfiákat tartalmazó segédkönyvtár.[16] A Társaság által rendezett könyvkiállításokon mindegyik gyűjteményrészből – kivéve a segédkönyvtár köteteit – állítottak ki könyveket, metszeteket.

A Bibliophil Társaság megalakulása után nem sokkal, 1921 áprilisában sor került az első kiállításra: *A XX. század könyvművészete.*[17] A kiállítás célja az volt, hogy a legújabb kor könyvművészetét mutassa be a könyv tipográfiai kiállításán és a könyvkötészeten keresztül, azonban az illusztrációt figyelmen kívül hagyták. Összesen 338 tételt állítottak ki a 19. század végén és a 20. század elején megjelent könyvekből. Apponyi Sándornak nem ez a korszak és kérdéskör volt elsődleges gyűjtési területe, mégis Végh Gyula megkeresésére készségesen mutatott be hét könyvet a Société des Bibliophiles François kiadványai közül.[18] A hét kötet Apponyi modern könyvtárából származott; a francia grémiumnak Apponyi tagja volt. E kiadványok érdekessége, hogy a társaság tagjainak névre szóló nyomtatott dedikációjával készültek. A hét könyv többsége facsimile, így kevésbé volt alkalmas a kortárs francia könyvművészet bemutatására, de a nagyközönség számára lehe-

[13] *Kalauz* 1882, 172–177.
[14] 1618–1918, *Zrínyi kiállítás* 1919, IV–V.
[15] Végh 1926, 52.
[16] Pukánszkyné 1971, 163-166; Soltész 1995; 17–23.
[17] *A XX. század könyvművészete* 1921.
[18] *A XX. század könyvművészete* 1921, 193–199. katalógustétel.

tővé vált közelebbről megismerni egy roppant exkluzív társaság kiadványait. A kiállítás magyar anyagát bemutató koncepció helyenként vitatható volt, például a Kner Nyomdától mindössze 3 kötetet állítottak ki. Bírálat fogalmazódott meg amiatt is, hogy többségében exkluzív könyveket mutattak be, a viszonylag olcsó, de mégis igényes, művészi tömegkönyv háttérbe szorult. Részben ezért, 1932-ben új kiállításon mutatták be a legújabb kor könyvművészeti törekvéseit, erről azonban nem készült katalógus, így nem tudni, hogy az Apponyi-gyűjteményből származó köteteket kiállították-e.[19] Mindenesetre a Társaság első alkalommal kísérelte meg tágabb összefüggéseiben megismertetni a hazai közönséggel a legújabb tipográfiai törekvéseket, és ehhez Apponyi Sándor is hozzájárult könyvtára néhány vonatkozó nyomtatványa bemutatásával. Ugyanakkor – mint Kőhalmi Béla (1884–1970) írta – „A kiállító gyűjtők sorában egyetlenegy régi arisztokrata volt, az öreg, tudós bibliográfus: gróf Apponyi Sándor...”[20] Ez az apró adalék rávilágít arra, hogy a bibliofil főúr magáévá tette a Bibliophil Társaság célkitűzéseit, és lehetőségeihez mérten igyekezett azok megvalósulását elősegíteni.

A második kiállítás, melynek Apponyi közreműködője volt, *A régi Buda és Pest könyvekben, képekben.*[21] A kiállítás a főváros egyesítésének ötvenedik évfordulójához kapcsolódott, és csaknem 700 tétel, egészen pontosan 687 könyv, metszet, festmény, rajz és különféle tárgyi emlék szerepelt a főváros múltját a középkori kezdetektől a 19. század közepéig bemutató tárlaton. Apponyi gyűjteményeiből 52 könyv, metszet, aprónyomtatvány származott. A főúrtól kiállított metszetek száma 20 volt, többsége Buda 1686-os ostromával, illetve visszafoglalásával volt kapcsolatban. Pest 1542-es vívásáról egy metszet tudósított,[22] és három metszet adott hírt az 1602-es várvívásról.[23] Az 1684-es, sikertelen ostromról 4 kép,[24] míg az 1686-osról 7 kép számolt be.[25] A bemutatott metszetek több irányból ábrázolják az ostrom egyes történéseit. Az egyik metszetnek egyébként nincs háborús vonatkozása, 1626-ban jelent meg Frankfurtban a *Thesaurus Philo-Politicus* című munka, amely közmondásokat, elmés mondásokat tartalmazó moralizáló könyv. Az egyes mondásokhoz illusztráció is tartozott, amelyeket a korabeli európai városok képe egészített ki. A kötet egyik mondása Nagy Sándor és Diogenész találkozásakor elhangzottakat közli, eszerint Diogenész felszólította Nagy Sándort, hogy ne álljon elé, amikor napozik. A makedón király annyira meglepődött, hogy azt mondta: „Ha

[19] Fábián 1932. 45–58.

[20] Kőhalmi 1921, 891.

[21] *A régi Buda és Pest könyvekben, képekben.*

[22] *A régi Buda és Pest könyvekben, képekben,* 14. tétel, OSZK RNyT App. M. 25.

[23] *A régi Buda és Pest könyvekben, képekben,* 34 tétel, OSZK RNyT App. M. 132; 45. tétel, OSZK RNyT App. M. 422; 46. tétel OSZK RNyT App. M. 449.

[24] *A régi Buda és Pest könyvekben, képekben*, 73. tétel, OSZK RNyT App. M. 95, 556; 80. tétel, OSZK RNyT App. M. 560; 99. tétel, OSZK RNyT App. M 233; 104. tétel OSZK RNyT App. M. 227.

[25] *A régi Buda és Pest könyvekben, képekben*, 49. tétel, OSZK RNyT App. M. 822; 50. tétel, OSZK RNyT App. M. 690, 1015/10; 104. tétel, OSZK RNyT App. M. 227; 80. tétel, OSZK RNyT App. M. 560; 99. tétel, OSZK RNyT App. M. 233; 64. tétel, OSZK RNyT App. M. 596; 68. tétel, OSZK RNyT App. M. 94.

Könyvszemle_2026_2_Könyv.indb 126 2026. 10. 05. 17:31:36

nem lennék Nagy Sándor, Diogenész szeretnék lenni". A jelenet hátterében Buda ábrázolása fedezhető fel, bizonyítva, hogy az európai közvélekedés azért a török hódoltság ellenére számon tartotta Budát mint a keresztény Európa egyik jelentős városát.[26]

A 32 szöveges nyomtatvány – túlnyomó többsége hírlevél, röplap – tartalmi megoszlása hasonló. Egy kötet érinti Buda 1541-es ostromát,[27] három nyomtatvány az 1684-es sikertelen ostromot,[28] míg a legtöbb kiadvány a győztes 1686-os várvívást taglalja. Ezek egy része az ostromról, Buda felszabadulásáról szóló tudósítás, de akad közöttük a bevétel hírére a nyugati városokban tartott ünnepségekről szóló beszámoló is. Mindezek a nyomtatványok is bizonyítják, hogy Buda visszavétele az európai közvélemény számára milyen fontos, meghatározó esemény volt.

A harmadik, még Apponyi életében megrendezett kiállítás *A nyomtatott könyv díszítése 1. Fametszet* volt. Mintegy 600 tételt tartalmaz a katalógus, amely – a fametszet fejlődésének, jelentőségének megfelelően – két nagy részben közölte az anyagot. Az egyik a 15–16. századi, a másik pedig a 19. századi fametszeteket mutatta be. Apponyi tekintélyes számú, 67 tételt állított ki, kötetei az első részben kaptak helyet és külön fejezetet kapott a katalógusban az Apponyi-gyűjtemény: *Magyar vonatkozású külföldön megjelent fametszetekkel díszített könyvek gróf Apponyi Sándor úr lengyeli könyvtárából* cím alatt a 221-es tételtől a 287-ig terjedtek az Apponyi Sándor könyvtárából származó nyomtatványok. A fontos európai nyomdahelyek rendre megtalálhatók a kiállított könyvek között: Augsburg, Bécs, Prága, Krakkó, Wittenberg, Köln, Strassburg, Basel, Velence, Bologna, Firenze, Milano, Róma, Paris, Lyon. A kötetek túlnyomó többsége a *Hungarica*-gyűjteményből került a tárlókba, de néhány kötet a *Rariora et Curiosa* részből származik.

A bemutatott könyvek között számos jeles fametsző által készített címlap vagy illusztráció tanulmányozható. Hans Burgkmair (1473–1531) augsburgi mester a 16. század elejének egyik legismertebb művésze volt, főműve a Miksa császár életrajzi vonatkozású sorozatához készített metszetek. Burgkmair készítette Paulus Ricius (? – 1541), a konvertita katolikus teológus művének, az *In Apostolorum simbolum* című 1514-es kötetnek a címlapját.[29] Másik munkája Jordanes gótokról írt műve, melynek szintén címlapját készítette Burgkmair.[30]

A kor jeles mestere, Hans Schäufelein (1480 körül – 1540 körül) *Dürer* tanítványa volt, az ő hatása alatt alkotott. A *Vita Johannis Capistrano* (Kapisztrán

---

[26] *A régi Buda és Pest könyvekben, képekben,* 82. tétel, OSZK RNyT App. M. 823.

[27] *A régi Buda és Pest könyvekben, képekben*, 94. tétel, Apponyi 1903–1927, no. 280.

[28] *A régi Buda és Pest könyvekben, képekben*, 122. tétel; Apponyi 1903–1927, no. 1203; 132. tétel; Apponyi 1903–1927. no. 2188; 139. tétel; Apponyi 1903–1927, no. 1150.

[29] *A nyomtatott könyv díszítése 1*, *Fametszet*, 225.tétel; *Rariora et Curiosa,* no. 71. OSZK RNyT, Ant. 3221 (4).

[30] *A nyomtatott könyv díszítése 1*, *Fametszet*, 226. tétel; Apponyi 1903–1927, no. 109.

János 1386–1456) 1519-ben jelent meg.[31] A könyvhöz készült metszet Kapisztránt prédikálás közben mutatja be.

Peter Flötner (1485–1546) metszetei kaptak helyet a *Der Hungern Chronica* című munkában.[32] Az első német nyelvű magyar krónika, mely a magyar királyok képét is tartalmazza.

Nicolaus Hemming (1513–1600) dán evangélikus teológus volt. Műve – a *De lege naturae apodictica methodus*[33] – Wittenbergben, 1564-ben jelent meg, a könyv a Tízparancsolat és a természet törvénye közötti szoros kapcsolatot fejtegeti. A könyv illusztrációit a brassói származású Jacob Lucius (1530 ? – 1597) készítette.

Apponyi halála után még két kiállításon mutattak be a gróf gyűjteményből származó nyomtatványokat. Mindkét tárlat az Országos Széchényi Könyvtár munkatársainak tevékenységét dicséri. A 267 tételt bemutató, *A rézmetszettel díszített könyv*[34] című kiállításon az Apponyi-gyűjteményből ezúttal mindössze hét kötet szerepelt. Az elrendezés nemzetek szerint, azon belül időrendben történt. Az első nagy egység a francia rézmetszetes könyveket mutatta be, Apponyi tékájából négy kötet származott, ezek közül két kötet rézmetszeteit Devéria Achille (1800–1857) készítette. A négy könyv 19. századi volt és Apponyi modern könyvtárából származott.[35]

A két német könyv közül az egyik a híres Sigismund Herberstein (1486–1566), császári diplomata oroszországi beszámolója volt: *Rerum Moscoviticarum Commentarii*,[36] melynek rézmetszeteit Augustin Hirschvogel (1503–1553) bécsi rézmetsző és matematikus készítette. A másik Frankfurtban jelent meg 1597-ben, Jean Jacques Boissard *Topographia Romanae Urbis et Antiquitatum* című könyvéhez Theodor de Bry (1528–1598) készítette a metszeteket, aki elsősorban utazási könyvekhez kapcsolódó illusztrációi révén vált ismertté.[37]

Az egyetlen olasz nyomtatvány magyar vonatkozású volt, Guido Casoni (1561–1642) Szent Gellért életrajza és a kötetben Girolamo Porro (1520 körül–1604) metszete Gellértről és a kép hátterében Pest városa látszik.[38]

A Magyar Bibliophil Társaság utolsó, a *Francia könyvkiállítás: A szép francia könyv: Magyar-francia kapcsolatok*[39] című kiállítására 1947-ben került sor. Az első részt [Drescher] Szentkuty Pál (1889–1957), a másodikat Hubay Ilona (1902–1982) rendezte Hajdu Péter (1923–2002) közreműködésével.

---

[31] *A nyomtatott könyv díszítése 1*, *Fametszet*, 228. tétel; Apponyi 1903–1927, no. 138.

[32] *A nyomtatott könyv díszítése 1*, *Fametszet*, 240. tétel; Apponyi 1903–1927, no. 1691.

[33] *A nyomtatott könyv díszítése 1*, *Fametszet,* 250. tétel; Apponyi 1903–1927, no. 378.

[34] *A rézmetszettel díszített könyv.*

[35] *A rézmetszettel díszített könyv*, 60, 61, 62, 68. tétel

[36] A r*ézmetszettel díszített könyv*, 72. tétel; Apponyi 1903–1927, no. 1748.

[37] A r*ézmetszettel díszített könyv*, 74. tétel; *Rariora et Curiosa,* no. 283. OSZK RNyT, Ant. 3343.

[38] A r*ézmetszet díszített könyv*, 45. tétel, Apponyi 1903–1927, no. 619.

[39] *Francia könyvkiállítás* 1947.

A kezdeményező még a háború alatt Balogh József (1893–1944) volt, akit 1942. május 30-án a Külügyminisztérium sajtófőnöke arról értesített, hogy a francia könyvkiállítás ellen kifogása nincs. Fitz József (1888–1964), az OSZK főigazgatója vállalta a tárlat lebonyolítását, erről értesítette 1942. június 6-án gróf Esterházy Móricot (1881–1960), a Société de la Nouvelle Revue de Hongrie elnökét, hogy a Társaság tervezett könyvkiállítását készségesen megrendezi az OSZK-ban, és felkérte szakértő közreműködőnek Szentkuty Pált, a Bibliophil Társaság tagját, Fővárosi Könyvtári Főfelügyelőt, s a tervezett címet is közölte: *A szép francia könyv Magyarországon*. Balogh József 1942. július 24-én küldte el Fitznek a kiállításon szóba jöhető könyvkategóriákat, kifejezetten a szép könyvre helyezve a hangsúlyt.

Nem sokkal később azonban váratlan fordulat történt, Fitz 1942. szeptember 17-én értesítette Balogh Józsefet, hogy a tervezett kiállítást a légiveszély fenyegetése miatt nem tarthatják meg. Ugyanerről értesítette Esterházy Móricot is szeptember 16-án.[40] Egy időre tehát lekerült a napirendről a francia könyvkiállítás, amely kétségtelenül a német orientációval való szembefordulás lett volna.

Az újabb vesztes világháború után a nemzetközi elszigeteltségből a magyar politika számára szinte az egyetlen lehetséges kiútnak a művelődéspolitika és azon belül a nemzetközi kulturális kapcsolatok fejlesztése látszott. Az új kulturális irányítás igyekezett a megszakadt kapcsolatokat helyreállítani, illetve újakat teremteni. A cél az volt, hogy a győztes nagyhatalmakkal – Szovjetunió, USA, Franciaország, Nagy-Britannia – sikerüljön együttműködést kialakítani.[41] Bizonyos eredményeket sikerült is elérni, főleg a könyvtári kapcsolatok helyreállítása volt a körülményekhez képest eredményes.[42] Ennek egyik formája volt különféle könyves kiállítások szervezése. 1946 májusában a British Council rendezett könyvkiállítást Budapesten.[43] Ugyanezen év nyarán a Nemzeti Múzeumban az orosz–magyar kapcsolatokat bemutató kiállítás nyílt,[44] 1946 júniusában pedig a budapesti Egyetemi Könyvtárban került sor egy bemutatóra az *Alliance Française* rendezésében az 1940 és 1945 közötti francia könyvkiadás mintegy 1000 kötetéből.[45] A zárás után a szakkönyveket a francia kormány ajándékaként szétosztották a magyar tudományos intézetek között, a szépirodalmi munkák az akkor még csak alakulófélben lévő Francia Intézet könyvtárába kerültek.

A második világháború után a fent vázolt törekvések jegyében megrendezték a *Francia könyvkiállítás*[46] című bemutatót némileg változott célkitűzéssel: míg az eredeti elgondolás szerint a kiállítás kizárólag a francia könyvművészetet mutatta volna be, az 1947-es két részből állt, és az első volt *A szép francia könyv*,

[40] Pogány 1988, 184–185.
[41] Drabancz, Fónai 2005.
[42] N. Szabó 1995.
[43] Gáspár 1947.
[44] Waldapfel 1947.
[45] Manninger 1947.
[46] Molnos 1947.

a második pedig a magyar–francia kapcsolatokat bemutató. Az első részt Szentkuty Pál rendezte, nyilván az 1942-es gyűjtés alapján, a másodikat az OSZK részéről Hubay Ilona Hajdu Péter közreműködésével. A kiállítás a könyvön keresztül kívánta bemutatni a magyar–francia szellemi érintkezések hosszú századait, az első rész a könyvművészet felől ábrázolta ezt az érintkezést, bemutatva a szép francia könyvek hazai könyvtárakban megőrzött darabjait, míg a második rész a két kultúra szellemi találkozásait tárta a bemutatott könyveken keresztül az érdeklődők elé.

A katalógus összesen 388 művet tartalmazott: az első rész 166 tételt, a második pedig 222 művet. Az Apponyi-gyűjteményből az első részbe húsz kötet került, akad közöttük egy ősnyomtatvány is, Andrelinus Faustus *Elegia* című, 1494-es párizsi kötete, mely elsősorban pompás nyomdászjelvénye miatt került a kiállításra.[47] A kis kötetnek van magyar vonatkozása is, Andrelinus Girolamo Balbi, a Magyarországon is élő főpap, diplomata párizsi menekülését tartalmazza. A szép könyvek kategóriába sorolt húsz kötet egy része a *Rariora et Curiosa* gyűjteményből származott, akadt egy tétel a *Hungarica*-gyűjteményből, hat kötet a modern gyűjteménybe tartozott és két tétel a kötéstáblája miatt került be a válogatásba.[48]

A második részben a magyar–francia kapcsolatok 222 tétele közül kereken 50 származik az Apponyi-gyűjteményből.[49] Az Apponyi-gyűjteménybe tartozó kötetek között megtalálhatók a középkori egyházi szerzők, Michael de Hungaria, Temesvári Pelbárt írásai, illetve a francia földön nyomtató Petrus Hungarus kötetei. Az 1527-ben meghalt Gosztonyi János győri püspök francia kapcsolatait bizonyítják a neki ajánlott kötetek. Zsámboky Jánostól két kötet került a tárlókba, és Jacques de Bongars francia diplomata és történetíró a magyar történelem forrásait gyűjtötte össze híres *Rerum Hungaricarum Scriptores Varii* című, 1600-ban megjelent munkájában. Apponyi gyűjteményében számos francia szerző úti és diplomáciai beszámolója is megtalálható volt, ezek is helyet kaptak a kiállításon. Különösen gazdag volt a Rákóczi-szabadságharcra és a fejedelemre vonatkozó irodalom.

A francia könyvkiállítás a háború után éledező magyar szellemi élet fontos jelentkezése volt, és a jeles kulturális diplomáciai alkalmat nagy mértékben támogatta Apponyi Sándor gyűjteménye.

---

[47] Apponyi 1903–1927, no. 47. OSZK RNyT, Inc. 717.

[48] *Francia könyvkiállítás* 1, 2, 4, 8, 13, 22, 23, 28, 32, 54, 71, 77, 92, 108, 111, 112, 115, 125, 138, 139. tétel.

[49] *Francia könyvkiállítás* 169, 170, 174, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 194, 195,196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 209, 2111, 212, 213, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 231, 233, 234, 235, 236, 237, 239, 240, 240. tétel.

Könyvszemle_2026_2_Könyv.indb 130 2026. 10. 05. 17:31:36

Apponyi Sándor személyes kapcsolatai a Bibliophil Társaság egyes tagjaival: Végh Gyula és Dézsi Lajos

Egy grémiummal természetszerűen személyeken keresztül lehet kapcsolatba kerülni. Apponyi Sándor elsősorban a Társaság két tagjával, Végh Gyulával és Dézsi Lajossal (1868–1932) volt szoros munkakapcsolatban. Végh Gyula *Emlékirat*ában így ír: „Könyvszerelmem sok barátot szerzett nekem. Első helyen említem gróf Apponyi Sándornak, az európai hírű magyar bibliophilnek megtisztelő bizalmát. Felejthetetlen napokat töltöttem lengyeli otthonában, miközben könyvtára egy kis részének katalogizálásában szerény erőmmel segítségére lehettem. Nekem jutott osztályrészül, hogy a »Hungaricá«-nak a Széchényi Könyvtár részére történt adományozását közvetíthettem. Az Apponyi Sándor díszelnöksége alatt álló Magyar Bibliophil Társaságnak több éven át elnöke voltam."[50] Végh Gyula írásában azt sejteti, hogy szerepe volt abban, hogy Apponyi Sándor a Széchényi Könyvtárnak adományozta gyűjteményét; ezt az állítást a további kutatásnak kell tisztázni. Az ugyanakkor tény, hogy az 1924. szeptember 15-én kelt ajándékozási okiraton ő volt az egyik tanú.[51]Apponyi mellett egyébként évtizedekkel később is hitet tett. A második világháború után egy ideig még látszólag rendben folytak lakóhelyén, az osztrák határ melletti Bozsokon a dolgok, de egy kommunista újságíró eljutott Végh Gyula otthonába, és „megjegyezte, hogy ma már nem időszerű ilyen kastélyban lakni […]. Egy kis politikai vita is keletkezett, az Apponyi könyvtárból kiindulva, melynek egykori hajlékáról, a lengyeli kastélyról a kis riporter lapja büszkén hirdette, hogy az egykori urak kipusztultak onnan – a lakosság nagy örömére és a népzsaroló főurak helyett ma munkások gyerekei üdülnek ott. Tamás,[52] mérgét magába fojtva csak arra emlékeztetett, hogy gróf Apponyi Sándor a művelt világban ismert tudós, az Akadémia tagja, felbecsülhetetlen értékű könyvtárát még életében a Nemzeti Múzeum Széchényi Könyvtárának ajándékozta, özvegye pedig, régen a földosztás előtt, ugyancsak a nemzetre hagyta birtokait."[53]

A visszaemlékezésben említett katalógus volt a *Rariora et Curiosa gróf Apponyi Sándor gyűjteményéből*.[54] A katalógus, melynek megjelenését Apponyi már nem érte meg, 1925-ben két változatban készült. Az alapváltozat közönséges papíron, illusztrációk nélkül látott napvilágot mint a *Magyar Nemzeti Múzeum Könyvtárának címjegyzéke* című sorozat tagja, ugyanakkor 100 példányban, merített hollandi papírra nyomva, 16 tábla melléklettel is megjelent a Bibliophil Társaság tagjai részére. A katalógus 24, római számmal jelölt kézirat, 509 nyomtatvány és az 510–516-os tételszámmal jelölt 7 RMK kötet leírását tartalmazza.

Apponyi Sándor másik közeli munkatársa volt Dézsi Lajos, a professzor működésének figyelemreméltó epizódja kapcsolata a Magyar Bibliophil Társasággal

---

[50] Idézi Bajzik 2001, 23.

[51] Hóman 1926, 38.

[52] Végh Gyula gyakran első szám harmadik személyben, Tamás néven írt magáról.

[53] „*Élményeim és véleményeim*", 2008.

[54] *Rariora et Curiosa gróf Apponyi Sándor gyűjteményéből.*

és annak díszelnökével, gróf Apponyi Sándorral. Dézsit az 1920-as években a bibliofil egyesület választmányának tagjává választotta, maga is könyvgyűjtő volt, így az 1920-ban megalakult társaságban magától értetődően vállalt feladatokat. A Bibliophil Társaság – főleg az 1920-as években – nem pusztán a „szép" könyvek barátait tömörítette, egyfajta tudományos, könyvtudományi, bibliográfiai társaságként is működött. Kiadványai között szép számmal voltak hasonmás kiadások és ma is alapvető könyvtörténeti monográfiák. Dézsi elvállalta az 1924-ben indult *Magyar Bibliofil Szemle* szerkesztését[55], továbbá négy, a Társaság által kiadott kötet közreadásában vett részt, ezek közül három tomus régi magyar szöveg hasonmása, illetve szövegkiadása volt, összhangban irodalomtörténészi, filológusi elveivel.

A negyedik kötet az 1926-ban megjelent G*róf Apponyi Sándor emlékezete*[56] volt, amelyben Dézsi írta a *Gróf Apponyi Sándor pályája* című tanulmányt. A szöveg egyébként gyakorlatilag azonos az MTA által 1927-ben megjelentetett *Gróf Apponyi Sándor ig. és t. tag emlékezete* című munkával, amely *A Magyar Tudományos Akadémia elhunyt tagjai fölött tartott emlékbeszédek* című sorozatban jelent meg. Hogy Apponyi alapos pályaképét ő írta meg, abban nem csupán személyes kapcsolatuk játszott szerepet, hanem az is, hogy a *Hungarica*-katalógusának harmadik és negyedik kötetét ő rendezte sajtó alá. Kapcsolatuk az 1900-as évek elején kezdődött, erre utal, hogy ő ismertette az *Irodalomtörténeti Közlemények*ben[57] a *Hungarica*-katalógus első kötetét, és a recenzióban úgy ír, mint aki személyesen ismeri a grófot. A források szerint azonban személyesen csupán 1923-ban találkoztak, amikor Dézsi egy hetet töltött Lengyelben, Apponyi vendégeként[58], aki a jelek szerint ezt követően kérte fel a könyvészet sajtó alá rendezésében való közreműködésre.[59] A gróf megbízásából 1924-ben levelet írt a Franklin Társulatnak, melyben tájékoztatást kért a cégtől, hogy vállalnák-e – hasonlóan az 1900–1902-ben, a Franklin Társulat által nyomtatott első és második kötethez – a *Hungarica*-katalógus új tomusainak nyomtatását, milyen feltételekkel és milyen áron. Az első két kötet nyomdai kivitelezésével, betűtípusával, papírjával ugyanis nagyon elégedett volt a bibliofil gróf. A megváltozott viszonyok miatt azonban most olcsóbb papírra, egyszerűbb kivitelezésre, kisebb, takarékosabb betűtípusra kért ajánlatot.[60] A Franklin Társulat 1924. augusztus 16-án küldte meg kalkulációját, amely sajnálatos módon a hagyatékban fennmaradt levél mellől hiányzik,

[55] A *Magyar Bibliofil Szemle* ugyan nem a Társaság lapja volt, a Lantos Antikvárium adta ki, de értelemszerűen tárgyalta a Magyar Bibliophil Társaság ügyeit is. Lengyel 1986.

[56] *Gróf Apponyi Sándor emlékezete* 1926, 28–36.

[57] *Hungarica, Magyar vonatkozású külföldi nyomtatványok,* 1901. https://epa.oszk.hu/00000/00001/00051/pdf/

[58] Dézsi 1924. 28–36.

[59] W. Salgó, 2011. 231–236.

[60] Dézsi Lajos 1924. június 16-án kelt levele, Dézsi Lajos iratai, OSZK Kézirattára, Fond 135/2.

csupán a kísérőlevél ismert.[61] Az ajánlat nyilván megfelelő volt, mert a kiadó kapta a megbízást. A kötet közreadását – az első két tomushoz hasonlóan – ezúttal is a müncheni Jacques Rosenthal antikvárius végezte.[62] A negyedik kötet 1927-ben látott napvilágot, hogy megjelenhetett a tomus, abban az özvegynek, Esterházy Alexandrának volt meghatározó szerepe.[63]

Apponyi Sándor lényegében elkészítette a katalógus szövegét, Dézsi feladata így a sajtó alá rendezésre korlátozódott. Ő készítette a katalógus nyomdai korrektúráját és minden jel szerint a kötet anyagát feltáró mutatót. Mindenesetre az OSZK-ban található anyag tanúsága szerint alaposan feldolgozta a katalógus tételeit. Lehetséges egyébként, hogy foglalkoztatta a még feldolgozatlan művek katalogizálásának gondolata.

Hogy közeli munkatársai voltak Apponyinak, bizonyítja, hogy Végh Gyula mellett Dézsi Lajos is tanúként szerepel az Apponyi-könyvtár ajándékozási okiratán.[64]

A Magyar Bibliophil Társaság és díszelnöke, gróf Apponyi Sándor kapcsolata a magyar könyvgyűjtés szép és értékes fejezete; ahogyan a magyar művelődés egésze sokat merített az Apponyi-gyűjteményből, úgy a Bibliophil Társaság is felhasználta egyrészt a főúr erkölcsi támogatását, tekintélyét, de gyűjteményének egyes darabjait kiállításain is bemutatta, emelve azok szakmai, tudományos és bibliofil színvonalát.

Hivatkozott irodalom

1618–1918, *Zrínyi kiállítás* 1919.
1618–1918. Zrínyi kiállítás, Gróf Zrínyi Miklós, a költő és hadvezér születésének háromszázados évfordulója alkalmából rendezi a Magyar Tudományos Akadémia, Bp., Hornyánszky ny., 1919.

A Franklin Társulat 1926. VIII. 16-án kelt levele Dézsi Lajosnak
A Franklin Társulat 1926. VIII. 16-án kelt levele Dézsi Lajosnak, Dézsi Lajos iratai, OSZK Kézirattára, Fond 135/9.

A XX. század könyvművészete 1921.
A XX. század könyvművészete, A Magyar Bibliophil Társaság első kiállítása az Iparművészeti Múzeumban 1921 április – május havában, a katalógust sajtó alá rendezte és bevezetéssel ellátta Végh Gyula. Bp., Magyar Bibliophil Társaság, 1921.

A nyomtatott könyv díszítése 1, *Fametszet* 1923.
A nyomtatott könyv díszítése 1, Fametszet, A Magyar Bibliophil Társaság negyedik kiállítása 1923, rendezte Majovszky Pál, Előszó Felvinczi Takács Zoltán, Bp., Amicus, 1923.

[61] A Franklin Társulat 1926. VIII. 16-án kelt levele Dézsi Lajosnak, OSZK Kézirattára, Fond 135/9.

[62] Viskolcz 2026, 138–153.

[63] W. Salgó 2011.

[64] Hóman 1926, 38.

Apponyi 1903–1927.
Apponyi Sándor, *Hungarica. Ungarn betreffende im Auslande gedruckte Bücher und Flugschriften*, I–IV, München, Jacques Rosenthal, 1903–1927.
A régi Buda és Pest könyvekben, képekben 1922.
A régi Buda és Pest könyvekben, képekben, A Magyar Bibliophil Társaság harmadik kiállítása, 1922. április – szeptember, rendezte Kremmer Dezső, Bp., Magyar Bibliophil Társaság, 1922.
A rézmetszettel díszített könyv 1937.
A rézmetszettel díszített könyv, A Magyar Bibliophil Társaság nyolcadik kiállítása az Iparművészeti Múzeumban, rendezte és a katalógust szerkesztette Drescher Pál, Bp., Magyar Bibliophil Társaság, 1937.
Bajzik 2001.
Bajzik Zsolt, *Végh Gyula élete (1870–1951*) = „*Utcanév sem jár énnekem…" Emlékezés verebi Végh Gyulára (1870–1951),* szerk. Bajzik Zsolt, Szombathely, Vas Megyei Levéltár, 2001.
Dézsi 1924.
Dézsi Lajos: *Látogatás gróf Apponyi Sándornál = Magyar Bibliofil Szemle*, 1(1924), 28–36.
Dézsi Lajos 1924. június 16-án kelt levele
Dézsi Lajos 1924. június 16-án kelt levele, Dézsi Lajos iratai, OSZK Kézirattára, Fond 135/2.
Dézsi 1927.
Dézsi Lajos, *Gróf Apponyi Sándor ig. és t. tag emlékezete,* Bp., MTA, 1927.
Drabancz Fónai 2005.
Drabancz M. Róbert, Fónai Mihály, *A magyar kultúrpolitika története 1920–1990,* Debrecen, Csokonai, 2005.
„Élményeim és véleményeim" 2008.
„Élményeim és véleményeim", *Válogatás verebi Végh Gyula irathagyatékából 1906–1951*. A dokumentumokat válogatta, jegyzetekkel ellátta, a mutatókat készítette Mayer László és Tóth Kálmán közreműködésével Bajzik Zsolt, Szombathely, Vasi Múzeumbarát Egylet, 2008.
Fábián 1932.
Fábián Gyula, *Szépség a nyomtatványban = Magyar Iparművészet,* 35(1932), 3–4, 45–58.
Farkas 2011.
Farkas Judit Antónia, *A Magyar Bibliophil Társaság története (1920–1949)* 1. = *Magyar Könyvszemle*, 127(2011) 341–358.
Ferenczi 1926.
Ferenczi Zoltán, *Gróf Apponyi Sándor üdvözlése 80-ik születésnapja alkalmából a M. B. T. közgyűlésén 1925. márc. 23-án = Gróf Apponyi Sándor emlékezete,* Bp., Magyar Bibliophil Társaság, 1926, 45–50.
Főtitkári jelentés 1905.
Főtitkári jelentés 1905 = Akadémiai Értesítő, 16(1905), 279.

Francia könyvkiállítás 1947.
Francia könyvkiállítás, A szép francia könyv, Magyar–francia kapcsolatok, Bp., MNM OSZK, Magyar Bibliophil Társaság, 1947.
Gál 1968.
Gál István, *Az Apponyi-gyűjtemény londoni kezdetei = Magyar Könyvszemle*, 84(1968), 364.
Gáspár 1947.
Gáspár Margit, *Angol könyvkiállítás = Magyar Könyvszemle*, 1947, 254–255 (nyomtatásba nem került korrektúra-változat).
Gróf Apponyi Sándor emlékezete 1926.
Gróf Apponyi Sándor emlékezete, Bp., Magyar Bibliophil Társaság, 1926.
Hóman 1926.
Hóman Bálint, *Gróf Apponyi Sándor Magyar Könyvtára = Gróf Apponyi Sándor emlékezete*, Bp., Magyar Bibliophil Társaság, 1926, 38.
Hungarica, Magyar vonatkozású külföldi nyomtatványok 1901.
Hungarica, Magyar vonatkozású külföldi nyomtatványok, Gyűjtötte és leírta gróf Apponyi Sándor, 1, Budapest, 1900 = *Irodalomtörténeti Közlemények*, 11(1901), 119–124.
Kalauz 1882.
Kalauz az Orsz. Magy. Iparművészeti Muzeum részéről rendezett könyvkiállításhoz, Bp., 1882.
Kőhalmi 1921.
Kőhalmi Béla, *Egy katalógus margójára = Napkelet* (Kolozsvár), 2(1921), 891.
Lengyel 1986.
Lengyel András, *Dézsi Lajos, Kner Imre és a Magyar Bibliofil Szemle = Móra Ferenc Múzeum Évkönyve* 1986–1, különlenyomat, 349–363.
Manninger 1947.
Manninger Olga, *Francia folyóiratkiállítás Budapesten – Francia könyvkiállítás Budapesten = Magyar Könyvszemle*, 1947, 260–262 (nyomtatásba nem került korrektúra-változat).
Molnos 1947.
Molnos Lipót, *Francia könyvkiállítás a Nemzeti Múzeumban = Magyar Könyvszemle*, 1947, 257–260 (nyomtatásba nem került korrektúra-változat).
Nagy 2014.
Nagy Györgyi, *Apponyi Sándor kapcsolata hazai és külföldi antikváriumokkal = Források és hagyományképek,* szerk. Stemler Ágnes, Bp., Bibliotheca Nationalis Hungariae– Gondolat, 2014 (Bibliotheca Scientiae & Artis), 157–170.
N. Szabó 1995.
N. Szabó József, *Nemzetközi könyvtári kapcsolatok: folyóirat és könyvakciók 1945–1946 = Magyar Könyvszemle*, 111(1995), 275–286.
Pogány 1987.
Pogány György, *A Magyar Bibliofil Társaság története (1920–1970) = Írás és könyv*, *A Magyar Bibliofil Társaság Évkönyve 1987, 1,* szerk. Szántó Tibor, Bp., Magyar Bibliofil Társaság, 1987, 121–135.

Pogány 1988.
Pogány György, *Fitz József és a Magyar Bibliophil Társaság = Magyar Könyvszemle*, 104(1988), 169–185.
Pukánszkyné 1971.
Pukánszkyné Kádár Jolán, *Az Országos Széchényi Könyvtár Apponyi-gyűjteménye = Az Országos Széchényi Könyvtár Évkönyve 1968–1969*, szerk. Bélley Pál, Haraszthy Gyula, Keresztury Dezső, Bp., 1971, Országos Széchényi Könyvtár, 159–170.
Rariora et Curiosa gróf Apponyi Sándor gyűjteményéből 1925.
Rariora et Curiosa gróf Apponyi Sándor gyűjteményéből, közli Végh Gyula. Bp., Magyar Nemzeti Múzeum Könyvtára, 1925 (A Magyar Nemzeti Múzeum Könyvtárának címjegyzéke, 10, 99. Bibliofil változat: Bp., Magyar Bibliophil Társaság, 1925, 99, 16 t.)
Soltész 1995.
Soltész Erzsébet: *Apponyi Sándor Hungarica-gyűjteménye és katalógusa = Magyarország és Európa az Apponyi-gyűjtemény tükrében, Emlékülés és kiállítás Apponyi Sándor születésének 150. évfordulója alkalmából,* szerk. W. Salgó Ágnes, Bp., Országos Széchényi Könyvtár, 1995, 17–23.
Szentmihályi 1975.
Szentmihályi János, *Apponyi Sándor = Élet és Irodalom*, (19)1975, 17, április 26., 2.
Végh 1926.
Végh Gyula, *A bibliophil = Gróf Apponyi Sándor emlékezete*, Bp., Magyar Bibliophil Társaság, 1926, 51–56.
Viskolcz 2026.
Viskolcz Noémi, *Jacques Rosenthal müncheni antikvárius és Apponyi Sándor = Magyar Könyvszemle,* 142(2026), 138–153. https://doi.org/10.17167/mksz.2026.2.138-153
Waldapfel 1947.
Waldapfel Eszter, *Orosz–magyar kapcsolatok,* Bemutató 1946 = *Magyar Könyvszemle*, 1947, 251–252 (nyomtatásba nem került korrektúra-változat).
W. Salgó 2002.
W. Salgó Ágnes, *Epizódok Apponyi Sándor Hungarica-gyűjteményének történetéből = Emlékkönyv a Teleki Téka alapításának 200. évfordulójára 1802–2002,* szerk. Deé Nagy Anikó, Sebestyén-Spielmann Mihály, Vakarcs Szilárd, Marosvásárhely, Mentor, 2002, 450–464.
W. Salgó 2009.
W. Salgó Ágnes, *Gróf Apponyi Sándor = Gyűjtők és gyűjtemények, A Nemzeti Könyvtár gyűjteményes kincsei és történetük,* szerk. Boka László, Ferenczyné Wendelin Lídia. Bp., Kossuth, Országos Széchényi Könyvtár, 2009, 116–131.
W. Salgó 2011.
W. Salgó Ágnes, *„ …én bizony vajmi elhagyatott és támasz nélkül álló hölgy vagyok*": *Esterházy Alexandra és az Apponyi-gyűjtemény. = Crescit eundo, Tisztelgő tanulmányok V. Ecsedy Judit 65. születésnapjára,* szerk. Simon Melinda, Perger Péter, Bp., Argumentum, 2011 (A Magyar Könyvszemle és a MOKKA-R Egyesület Füzetei, 4), 231–236.

Zöldi 1975.
Zöldi László*, Székek – székfoglalók = Élet és Irodalom,* 19(1975), 16, április 19., 8.

Pogány, György

Count Sándor Apponyi and the Hungarian Bibliophile Society (Magyar Bibliophil Társaság)

Founded in 1920, the Hungarian Bibliophile Society elected Count Sándor Apponyi (1844–1925) as its honorary president. The bibliophile aristocrat naturally did not get involved in the daily work of the Society, but at the same time he did not fulfill an exclusively representative function either. The Society intended to foster the advancement of book culture with exhibitions, lectures and the publication of books. Sándor Apponyi willingly donated volumes from his collection to book exhibitions.Several prints from his library were presented at the first exhibition of the Society entitled *„A XX. század könyvművészete"* (The Art of the Book in the 20th Century) organized in 1921, as well as on occasion of the third and fourth exhibitions. In the exhibition of 1922, *„A régi Buda és Pest könyvekben, képekben"* (Old Buda and Pest in books and pictures), as well as in the 1923 *„A nyomtatott könyv díszítése I. A fametszet"* (The Decoration of the Printed Book I. The Woodcut), the interested public could see some books from the library of Sándor Apponyi. After his death, the Society organized two more exhibitions, which also presented volumes from Apponyi's library. In addition to his *Hungarica* Collection, Apponyi also owned old and rare books, whose catalogue was published by Gyula Végh (1870–1951). The catalogue entitled *„Rariora et Curiosa gróf Apponyi Sándor gyűjteményéből"* (Rariora et Curiosa from the collection of Count Sándor Apponyi) was published in two versions in 1925: the simpler edition in the series entitled *„OSZK Címjegyzékei"* (Catalogues of the National Széchényi Library), and a bibliophile version in 100 copies, published by the Society. A beautiful monument of the relationship between the Society and Apponyi is the commemorative book entitled *„Gróf Apponyi Sándor emlékezete"* (In Memory of Count Sándor Apponyi), published in 1926. The study presents the prints from Apponyi's Collection included in the exhibition catalogues, and discusses the relationship between Gyula Végh and Lajos Dézsi (1868–1932) with the count. Végh was the chairman of the committee and Dézsi was a member of the Society's caucus. Partly due to this connection he came into contact with Sándor Apponyi, to the point that the bibliophile count asked him to edit the 3rd and 4th volumes of the catalogue of his Hungarica library.

Keywords: Hungarian Bibliophile Society, book exhibitions, Count Sándor Appony, Lajos Dézsi, Gyula Végh.